

Загинайло Ю. Р., студентка 6 курсу, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна

ORCID ID: 0000-0002-4619-1012

e-mail: yulia175976@gmail.com

Дорошенко О. Г., кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна

ORCID ID: 0000-0002-7786-198x

Роль кредиту в розвитку економіки України

Анотація. Кредит є важливим досягненням людства, поява та розвиток якого відбувалися на основі функції грошей як засобу обігу. Розвиток товарного виробництва та потреба в збільшенні оборотних коштів виступають економічною причиною необхідності кредиту. У статті проаналізовано стан банківського кредитування України. Досліджено динаміку виданих кредитів резидентам у розрізі секторів економіки та в розрізі видів валют і строків погашення кредитів. Проаналізовано структуру виданих кредитів нефінансовим корпораціям за видами економічної діяльності. Розглянуто актуальні програми кредитування підприємств у 2020 році, які ініційовані урядом України. Встановлено основні напрями вдосконалення банківського кредитування.

Ключові слова: кредит; банківське кредитування; кредитування підприємств; програма кредитування; капітал.

Zahynailo Yuliia, student, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

Doroshenko Oleksandr, PhD, Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

Role of Credit in the Development of Ukraine's Economy

Annotation. Introduction. It is known that credit is a significant achievement of mankind. The emergence and development of credit took place on the basis of the money function as a means of circulation. The development of commodity production and the need for increased working capital are the economic reasons for the credit need.

Purpose. The aim of the article is to determine the role of bank credit in the economy of Ukraine and analysis of key indicators of credit activity.

Results. The dynamics of loans to residents by sectors of the economy and the types of currencies and maturities for loans were studied. Loans issued by types of economic activity were analyzed. The current enterprise lending programs in 2020, initiated by the Government of Ukraine was considered. The main directions for improving bank lending were identified.

Conclusions. Following conclusions are based on the analysis of the current state of bank lending in Ukraine:

– the maximum value of loans in 2018 amounting to 1,073,131 million, and the lowest in 2012 - 815,142 million;
– according to the sectors of the economy, the largest share of lending is lending to non-financial corporations (70-80% depending on the year);

– over the period of lending in local currency dominated loans in foreign exception is 2015;

– the structure of loans according to maturity prevails in local currency short-term loans and foreign currency structure of loans according to maturity - homogeneous;

– The Cabinet of the Ministry of Ukraine introduced two programs to support small and medium-sized businesses in the country: «Available loans 5-7-9%» and the program «New Money»;

For the development of bank lending and the establishment of financial stability in Ukraine should: conduct active banks to attract customers to the government lending programs, in turn, a borrower for the loan according to the program, to properly open the financial statements and maintain business activity at a high level for real bank assessment of the borrower's creditworthiness.

Keywords: credit; bank lending; corporate lending; lending program; capital.

JEL Classification: E51.

Постановка проблеми. Кредит відіграє значну роль в розвитку економіки нашої країни. Він необхідний як механізм переміщення капіталу з одних секторів економіки в інші. Взаємовідносини, які виникають між банками та підприємствами, набувають особливого значення, оскільки спонукають до комплексу заходів, що активізують процес формування додаткових

фінансових ресурсів. Саме тому визначення заходів, які призведуть до покращення стану банківського кредитування в Україні, є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних та практичних питань банківського кредитування підприємств займалися вітчизняні та іноземні вчені. Поняття банківського

кредитування знаходить відбиток у роботах таких науковців: А. Мороз, Г. Музиченко, С. Мочерний, А.Поддєрьогін, М. Савлук, П. Саблук, О. Шпичак, М. Берков, О. Василик та інші вчені. Серед великої кількості наукових праць основна увага приділялася вивченню проблем удосконалення механізму взаємодії банківських установ та підприємств. Своєю чергою, А. Мороз, М. Берков та М. Савлук досліджували організацію та планування процесу кредитування. А. Поддєрьогін приділяв увагу вивченню питань кругообігу коштів підприємств та необхідності залучення додаткових ресурсів. Попри велику кількість досліджень, окремі аспекти та тенденції розвитку банківського кредитування підприємств залишаються недостатньо вивченими, тому потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є уточнення напрямів покращення стану банківського кредитування в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Для належного ведення підприємницької діяльності в сучасних умовах розвитку економічних відносин не завжди достатньо мати лише власні оборотні кошти. На допомогу підприємцям для збільшення оборотних коштів приходять банківський кредит [1].

Під банківським кредитом розуміється ряд економічних відносин, які відбуваються між банком та позичальником з приводу надання коштів у тимчасове користування на умовах платності, строковості, зворотності, цільового використання та матеріального забезпечення [2].

У процесі банківського кредитування підприємницької діяльності роль держави є важливою, оскільки уряд ініціює розробку програм кредитування суб'єктів господарювання, створює належні умови для кредитування підприємств, функціонування яких необхідне для виконання загальнонаціональних програм економічного розвитку країни. Без кредитної підтримки уряду неможливо забезпечити швидкий розвиток підприємств малого та середнього бізнесу [3].

Кредитний ринок вважається найбільш розвинутим сегментом фінансового ринку України. Для вивчення процесу банківського кредитування необхідно ознайомитися з показниками діяльності банківської системи України. Проаналізуємо основні показники стану кредитного ринку України з 2014 по 2019 роки.

Розглянемо динаміку кредитування резидентів у розрізі секторів економіки (рис. 1).

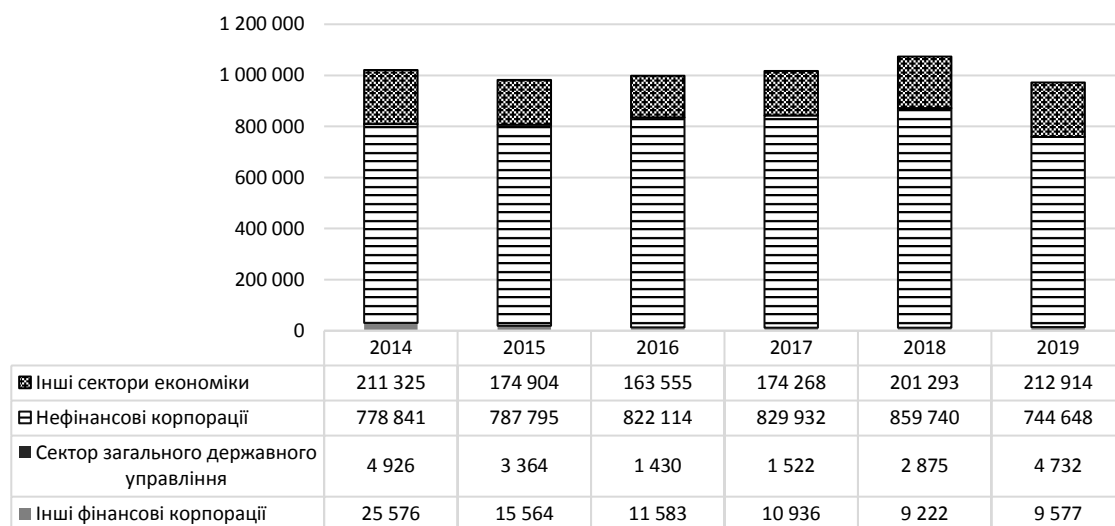

Рисунок 1 – Кредитування резидентів за секторами економіки, млн грн

Джерело: побудовано авторами за даними [6]

На рис. 1 представлені дані загального обсягу наданих кредитів резидентам. Відповідно до класифікації інституційних секторів економіки України (KICE) [4], до загального обсягу виданих кредитів відносяться такі сектори економіки: інші фінансові корпорації, сектор загальнодержавного управління, нефінансові корпорації та інші сектори економіки. З'ясовано, що найбільшу питому вагу в загальному обсязі кредитування займає показник кредитування нефінансових корпорацій (становить приблизно 70-80% від загального обсягу виданих кредитів). Інші

сектори економіки займають 17-22%, інші фінансові корпорації – до 3%, а показник наданих кредитів сектору загальнодержавного управління складає 0,15-0,7%. Слід зазначити, що за аналізований період кредитування бізнесу (інші фінансові корпорації та нефінансові корпорації) займає в середньому 78 % від загальної кількості виданих кредитів. Дослідивши динаміку показників, слід зазначити, що найбільше значення показника загального обсягу виданих кредитів спостерігається у 2018 р. у розмірі 1073131 млн грн, а найменший – у 2015 р. (981627 млн

грн), але якщо представити дані показники в доларовому еквіваленті в рік їх видачі то найбільший обсяг виданих кредитів був у 2014 році – 64 763 млн дол. США, а найменший – у 2016 році (35 743 млн дол.

США). Отже, ситуація з виданими кредитами в доларовому еквіваленті має зовсім іншу тенденцію [5].

У табл. 1 представлені кредити, видані резидентам, відповідно до видів валют та строків погашення кредиту.

Таблиця 1 Кредитування резидентів у розрізі видів валют та строків погашення, млрд грн

Рік	Загальний обсяг на кінець року	у національній валюті				в іноземній валюті			
		усього	у тому числі за строками			усього	у тому числі за строками		
			до 1 року	від 1 р. до 5 років	більше 5 років		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
2014	1 020,7	548,0	264,8	210,8	72,4	472,7	148,2	179,6	144,9
2015	981,6	433,8	214,9	147,3	71,6	547,8	223,1	182,3	142,4
2016	998,7	505,0	163,4	224,6	117,0	493,7	187,1	165,2	141,4
2017	1 016,7	570,6	285,3	179,0	106,3	446,0	120,4	163,2	162,5
2018	1 073,1	614,0	351,9	163,8	98,4	459,1	140,1	173,1	145,9
2019	971,9	613,7	360,0	176,8	76,9	358,2	113,5	130,8	113,9

Джерело: побудовано авторами за даними [6]

Аналізуючи дані табл. 1, зазначимо, що динаміка обсягу наданих кредитів за аналізований період є неоднозначною. Кризові явища 2014-2015 рр. призвели до зменшення обсягу виданих кредитів. Так, станом на кінець 2019 р. обсяг виданих кредитів був менший за показник 2014 р. на 48 796 млн грн, тобто у 2019 р. обсяги кредитування були меншими, ніж у 2014 році. Це є негативним явищем, яке свідчить про невиконання банківською системою ресурсного забезпечення України.

Проаналізуємо поточні тенденції, які склалися на ринку банківських послуг у 2020 році. У квітні 2020 р. на брифінгу НБУ стосовно монетарної політики було наголошено на тому, що рівень інфляції залишається в діапазоні 5% +/- 1 п.п. та на кінець 2020 р. становитиме 6 відсотків. У червні 2020 р. НБУ встановив облікову ставку на рівні 6 відсотків. Через зниження облікової

ставки комерційні банки знизили ставки за депозитами та кредитами. Так, у травні 2020 р. середні процентні ставки за депозитними договорами в гривні становили 11,5 %, а через зниження облікової ставки знизилась до рівня 10 % станом на липень 2020 року. Так, депозити стали менш привабливими, окремі експерти звертають увагу на очікувану тенденцію «інвестування під матрац». Зазначимо, що у населення майже не залишилося альтернативних методів інвестування, оскільки інвестувати, наприклад, в ОВДП, є сенс для тих, у кого є хоча б 300-400 тис. гривень.

На рис. 2 простежується динаміка зменшення частки виданих кредитів у національній валюті до 2015 року, після чого відбувається помірне зростання даного показника.

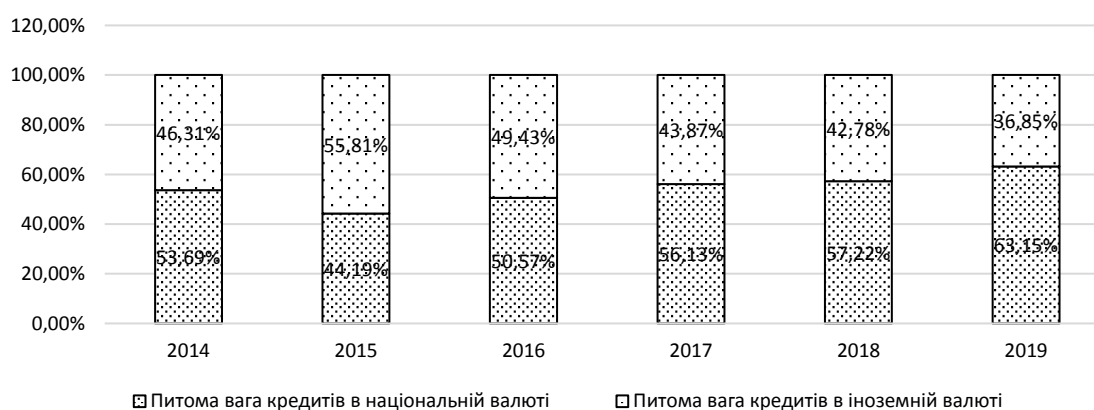

Рисунок 2 – Структура кредитування резидентів у розрізі валют

Джерело: побудовано авторами за даними [6]

Структура кредитування відповідно до строків погашення в національній валюті представлена на рис. 3.

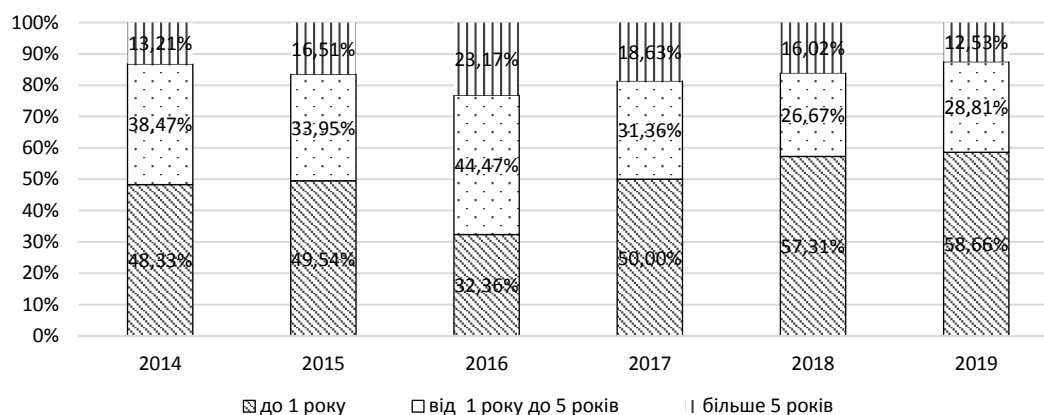

Рисунок 3 – Структура кредитування відповідно до строків погашення в національній валюті

Джерело: побудовано авторами за даними [6]

Зазначимо, що 45-55% загального обсягу кредитування в національній валюті відбувається в термін до 1 року. Виділяється показник 2016 р., коли досліджуваний показник становив 32,36 відсотків. Від 25 % до 38 % займає кредитування в термін від 1 до 5 років, а довгострокове кредитування (від 5 років) дорівнює від 12% до 23 % залежно від року.

Максимальне значення частки виданих довгострокових кредитів (понад 5 років) у національній валюті зафіксоване у 2016 році (23,17 % від загального обсягу виданих кредитів в національній валюті). Мінімальне значення питома вага виданих довгострокових кредитів становила 12,53 % від загального обсягу кредитування в національній валюті у 2019 році. Зазначимо, що в загальному обсязі виданих кредитів у національній валюті переважає кредитування на короткотерміновій основі. Дефіцит довгострокових позик унеможлиблює реалізацію

великих інвестиційних проєктів, термін реалізації яких понад 5 років. Причинами такої ситуації є те, що в структурі депозитів переважають короткострокові вклади фізичних та юридичних осіб у банківській системі України, недостатній рівень довіри до кредитоспроможності позичальника на довгий строк в умовах економічної нестабільності.

На рис. 4 представлена структура виданих кредитів в іноземній валюті відповідно до строків погашення. Зазначимо, що немає суттєвого розмежування в структурі виданих кредитів відповідно до строку кредитування. У 2015 р. відбулося збільшення питоми ваги виданих позик в іноземній валюті на термін до 1 року (40,72 %). Це призвело до зменшення питоми ваги виданих довгострокових кредитів в іноземній валюті до розміру 26 % від загального обсягу виданих кредитів в іноземній валюті.

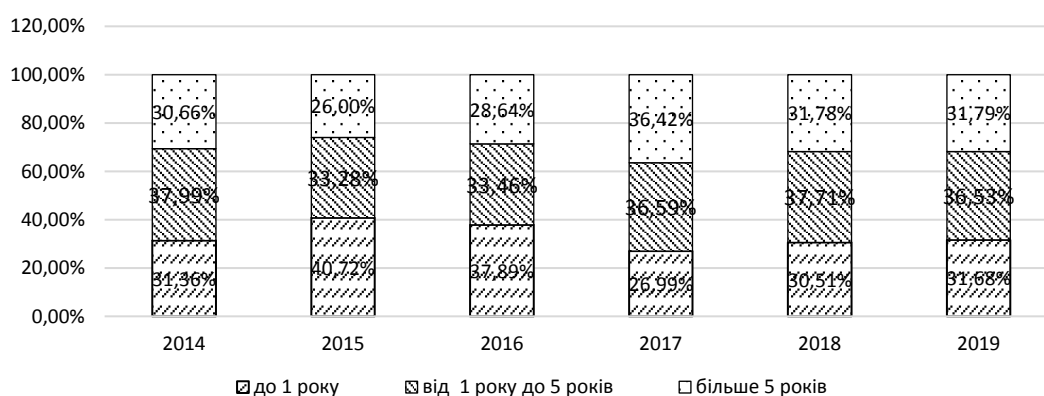

Рисунок 4 – Структура кредитування відповідно до строків погашення в іноземній валюті

Джерело: побудовано авторами за даними [6]

Економічна криза, яка розвивається у 2020 році через епідеміологічну ситуацією у світі, в Україні найбільше вплинула на сегменти малого, мікро- та середнього бізнесу. Відповідно до даних опитування від «Європейської бізнес асоціації» [7], приблизно 18%

українського малого бізнесу може закритися назавжди. Згідно з представленими даними на сайті Співки підприємців України [8], 29 % підприємців уже втратили роботу, а 6% закрили свою діяльність.

Держава реагує на дану ситуацію розробленням програм для підтримки бізнесу. Кабінетом Міністерства України було запроваджено та введено дві програми для підтримки малого та середнього бізнесу в країні: «Доступні кредити 5-7-9%» та програму «Нові гроші».

Програма «Доступні кредити 5-7-9%» була запроваджена на початку року, у січні 2020 року. Головне в ній те, що вона спрямована на рефінансування кредитної заборгованості малого бізнесу. Станом на серпень 2020 р. за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» працює 18 банків України, серед яких: Укргазбанк, Ощадбанк, Банк Восток, Полікомбанк, Мегабанк, Приватбанк, Укрексімбанк, Банк Альянс, ТАСКОМБАНК, Райффайзен Банк Аваль, КБ «Глобус», АКБ «Львів», ПУМБ, КРЕДОБАНК, Альфа-Банк, Креді Агріколь Банк, ОТП Банк та Кредитвест Банк [10].

Умовами кредитування за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» є: кредитування виключно в гривні; максимальний розмір кредиту – 3 млн грн; комісія банку – до 1%; максимальний строк кредитування: інвестиційний кредит – до 5 років; кредити на поповнення обігових фондів підприємства – до 2 років; обов'язковий внесок: для бізнесу, що працює – від 20%

суми проекту, а для стартапу – від 30% суми проекту; документальне підтвердження діяльності: для підприємств, які працюють, період роботи має перевищувати 1 рік, а його діяльність за останній звітний рік має бути прибутковою; для новостворених підприємств (діяльність яких менше 1 року), має бути розроблено бізнес-план для втілення інвестиційного проекту; цільовим використанням кредитних коштів може бути купівля комерційної нерухомості без права передачі в оренду, оновлення основних засобів у вигляді купівлі нового та вживаного устаткування, їх модернізація; будівництво та реконструкція приміщень (крім офісних); купівля франшизи, інвестиції в процес виробництва засобів медичного призначення; гарантійне забезпечення: для підприємства, що працює, майно цього підприємства виступає гарантією; для новоствореного підприємства держава через Фонд розвитку підприємництва виступає гарантом по кредиту, отримуючи плата за гарантію 0,5% річних від суми заборгованості за кредитом [11].

Відсоткові ставки за даною програмою варіюються в залежності від річного доходу підприємства та кількістю створених нових робочих місць (рис.5).

5%	7%	9%
<ul style="list-style-type: none"> – річний дохід не перевищує 50 мільйонів гривень; – за умови найму не менше 2 нових працівників протягом 1 кварталу 	<ul style="list-style-type: none"> – річний дохід не перевищує 50 мільйонів гривень; – не є обов'язковою умовою створення нових робочих місць 	<ul style="list-style-type: none"> – для бізнесу з річним доходом від 50 до 100 млн грн; – за кожне нове створене робоче місце відсоткова ставка знижується на 0,5% річних, але не менше 5% річних.

Рисунок 5 – Кредитні ставки за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %»

Джерело: представлено авторами на основі [11]

У результаті функціонування програми «Доступні кредити 5-7-9%» станом на 15 червня 2020 р. надано 639 кредитів з 24720 поданих заявок на кредитування на загальну суму 404,76 млн гривень. У відсотковому значенні схвалених заявок тільки 2,58 % від загальної кількості отриманих заявок. Станом на 17 серпня 2020 р. виданих кредитів вже 2 198 на суму 4893 млн грн. Найпоширенішими причинами негативного результату заявок є зафіксований фактор ділової репутації позичальника (близько 60 % відмов), нечіткий бізнес-план (11 %) і невідповідність цілі отримання кредиту державній програмі (12 %) [12]. Висока ризикованість кредитних операцій створює умови, що банки працюють в основному з клієнтами, які мають заставу для забезпечення кредиту. Це значно зменшує коло потенційних позичальників.

Станом на серпень 2020 р. лідерами за сумою укладених договорів у рамках програми є Райффайзен банк Аваль, Креді Агріколь Банк і Кредобанк, значну частину в кредитних портфелях цих банків у рамках даної програми займають кредити на рефінансування (близько 90%). Інвестиційні кредити частіше видають державні банки (Укргазбанк, Ощадбанк і ПриватБанк).

Наступною державною програмою для підтримки підприємницької діяльності є програма «Нові гроші», яка наразі відбувається в процесі розробки. Дана програма націлена на фінансування мікро- та малих підприємств. Мета програми – фінансування першочергових цілей підприємства: оплата фонду заробітної плати, оплата комунальних послуг, сплата орендних, податкових та обов'язкових платежів. Програмою «Нові гроші» передбачається надання

кредитів від 3 відсотків річних та розрахована на термін, який складає 2 роки, а різницю між 3% річних і ставкою, яку визначить банк на основі фінансування НБУ, компенсує держава.

Висновки. На основі проведеного аналізу сучасного стану банківського кредитування в Україні можна зробити наступні висновки: найбільший обсяг виданих кредитів у 2018 р. становить 1073131 млн грн, а найменший (у 2015 р.) – 981627 млн грн; через зниження НБУ облікової ставки комерційні банки знизили ставки за депозитами та кредитами, тому населення буде дуже пильним до вибору метода інвестування, можливо очікувати тенденцію «інвестування під матрац»; найбільшу частку кредитування складає кредитування нефінансових корпорацій (70-80% в залежності від року); за досліджуваний період кредитування в національній валюті переважає кредитування в іноземній, виключенням є 2015 рік; у структурі кредитування відповідно до строків погашення в національній валюті переважає короткострокове кредитування, а в

іноземній валюті структура кредитування відповідно до строків погашення – однорідна; Кабінетом Міністерства України було запроваджено та введено дві програми для підтримки малого та середнього бізнесу в країні: «Доступні кредити 5-7-9%» та програму «Нові гроші».

Для належного розвитку банківського кредитування та створення фінансової стабільності в Україні необхідно: збільшувати довіру до банківської системи та до НБУ; розробити нові депозитні програми, які будуть конкурувати з іншими методами інвестування; збільшити розмір гарантованої суми відшкодування, яку виплачує ФГВФО, оскільки багато клієнтів, визначаючи свою суму вкладу, орієнтуються на розмір гарантованої суми відшкодування; проведення активної та позитивної реклами банків та банківських послуг; проведення активного залучення банками клієнтів до державних програм кредитування. Представлені заходи сприятимуть оздоровленню процесу банківського кредитування в Україні.

Література:

1. Ануфрієва О. Л., Пальчевська Т. Г., Лагоцька Г. М. Підприємницька діяльність. навч. посіб. Івано-Франківськ, 2014. 304 с.
2. Вовчак О. Д., Руцишин Н. М., Андрейків Т. Я., Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник. Київ, 2008. 564 с.
3. Поляк Н. П. Кредитні інструменти розвитку реальної економіки в Україні : дис. на здобуття наук. ступ. кандидата екон. наук : спец. 08.00.08. Київ, 2016. 223 с.
4. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=7987504&showTitle=true (дата звернення: 15.07.2020).
5. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/> (дата звернення: 15.07.2020).
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: [bank.gov.ua > files > 3.3-Loans.xls](https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls) (дата звернення: 15.07.2020).
7. Офіційний сайт Європейська бізнес асоціація. URL: <https://eba.com.ua> (дата звернення: 10.07.2020)
8. Офіційний сайт Спілка Українських Підприємців. URL: <https://sup.org.ua/uk> (дата звернення: 10.07.2020).
9. Офіційний сайт Портал для Підприємців. URL: <https://sme.gov.ua/579start/> (дата звернення: 10.07.2020).
10. Матеріали офіційного сайту Міністерства Фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/2020/06/17/47306498/> (дата звернення: 01.08.2020).
11. Офіційний сайт програми «Доступні кредити 5-7-9%» URL: <https://5-7-9.gov.ua> (дата звернення: 01.08.2020).
12. 5, 7, 9 перешкод для кредитування бізнесу. *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/06/18/661911/> (дата звернення 05.08.2020).

References:

1. Anufrijeva, O. L., Paljchevsjka, T. Gh. & Laghocjka, Gh. M. (2014). *Pidpryjemnyjsjka dijajlnistj*. Ivano-Frankivsk : Lily-NV [in Ukrainian].
2. Vovchak, O. D., Rushhyshyn, N. M. & Andrejkiv, T. Ja. (2008). *Kredyt i bankivjsjka sprava*. Kiev [in Ukrainian].
3. Poljak, N. P (2016). *Kredytни instrumenty rozvytku realjnoji ekonomiky v Ukrajinі*. Kiev [in Ukrainian].
4. National Bank of Ukraine (2020). Retrieved from https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=7987504&showTitle=true [in Ukrainian].
5. Ministry of Finance of Ukraine (2020). Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/> [in Ukrainian].
6. National Bank of Ukraine (2020). Retrieved from [bank.gov.ua > files > 3.3-Loans.xls](https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls) [in Ukrainian].
7. European business association (2020). Retrieved from <https://eba.com.ua> [in Ukrainian].
8. Union of Ukrainian Entrepreneurs (2020). Retrieved from <https://sup.org.ua/uk> [in Ukrainian].
9. Portal for Entrepreneurs (2020). Retrieved from <https://sme.gov.ua/579start/> [in Ukrainian].
10. Ministry of Finance of Ukraine (2020). Retrieved from <https://minfin.com.ua/2020/06/17/47306498/> [in Ukrainian].
11. State program 5 7 9 (2020). Program «Available loans 5-7-9%» Retrieved from <https://5-7-9.gov.ua>
12. Economic truth (2020). 5, 7, 9 barriers to business lending. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/06/18/661911/>

